# BIULETYN KOWIEŃSKI

Nr. Wilno, dnia 4 września 1936 r. 1498.

## Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ. Dział.Str.

Kronika.



III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ZYCIE SPOŁECZNE.



Kronika.



VIII. Z ZYCIA LITWINÓW I PRASY LITEWSKIEJ W WILNIE.

Kronika.



x

x x

Wydawnictwo informacyjne Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej. (Referat Litewski).

## I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

### K r o n i k a .

1/. LITWA A WYPADKI HISZPAŃSKIE. "L.Žinios" z 1.IX. 1936 r.: 28 sierpnia rząd litewski wręczył przedstawicielowi Francji w Kownie pismo/w sprawie przystąpienia Litwy do delegacji o niewtrącaniu się jej do wewnętrznych spraw Hiszpanji. Ten akces rząd litewski wyraził już 11 sierpnia ustnie. Na zasadzie tej noty rząd litewski zobowiązał się ani pośrednio ani bezpośrednio nie uczestniczyć w godnych pożałowania wypadkach, które rozgrywają się obecnie w Hiszpanji. Rząd lit. przyrzekł, że nie będzie dostarczał broni do Hiszpanji i Afryki Północnej należącej do Hiszpanji. Materjał wojenny nie będzie również posyłany na miejsce zamieszek nawet pośrednio. W związku z tą notą Gabinet Ministrów dnia 27 sierpnia postanowił, że przy wywożeniu z Litwy jakiegokolwiekbądź materjału wojennego należy otrzymać specjalne pozwolenie. Rząd litewski zakomunikował rządowi francuskiemu, że Litwa nie będzie udzielała zezwoleń na wywóz do Hiszpanji materjału wojennego. Pozatem rząd litewski wyraził zgodę na przystąpienie do specjalnego komitetu, który ma być utworzony w Londynie i który miałby uzgadniać poglądy państw o niewtrącaniu się do spraw hiszpańskich. Przewidują, że w komitecie tym Litwę będzie reprezentował jej poseł w Londynie min.Bałutis. /A-10/.P.

2/. BAŁTYCKI TURNIEJ PIŁKI NOŻNEJ A WILNO. "L.Žinios" z 1.IX.1936 r. pisząc o przegranej drużyny litewskiej z reprezentacjami Łotwy i Estonji na bałtyckim turnieju piłki nożnej, oświadczając m.in. co następuje:"Z racji takiego niepowodzenia naród litewski słuchający przebiegu zawodów przez radjo, wcale nie wini swych synów i braci-piłkarzy - ponieważ walczyli oni na bosiku jak lwy, pokazali to, co pozwoliły im ich siły, chcieli osiągnąć to, czego cały naród od nich oczekiwał. Widać jednak, taki już jest los Litwinów. Polacy przemocą wydarli serce naszego narodu -Wilno; zaś nasi piłkarze, którzy na arenie walki zasłużyli na tytuł zwycięzcy w piłce nożnej i posiadają moralne prawo być dumnymi z tego zaszczytu, zostali odepchnięci i poniżeni. Wszystko to wielka tragedja narodu litewskiego..." /K/.

3/. UDZIAŁ LITWY W POSIEDZENIU KLUBU ROTARY. "L.Žin." z 1.IX.1936 r.: W dniach 8-12 września odbędzie się w Kopenhadze posiedzenie komitetu Klubu Rotary. Państwa bałtyckie będzie reprezentował wiceprokurator trybunału litewskiego Žalkauskas. /K/.P.

## III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

4/. MOWA PREZYDENTA SMETONY Z OKAZJI OTWARCIA NOWEGO SEJMU. "L.Aidas" Nr.402 z 2.IX.1936 r.Dnia 1 września z okazji otwarcia nowego sejmu Prezydent A.Smetona wygłosił dłuższe przemówienie na temat wewnętrznych i zagranicznych spraw polityki litewskiej.Streszczenie:

Dawne sejmy litewskie chciały się rządzić w sposób parlamentarny. Ponieważ jednak w Litwie nie można było znaleść dostatecznie wielkich jednolitych partyj, przeto wypadało przy formowaniu rządu dążyć do zrzeszania się partyj. Ze względu zaś na to, że koalicje partyjne nie są rzeczą trwałą, rządy często się zmieniały. Koalicyjni ministrowie zależni od swych partyj nie mogli się porozumieć. Niekiedy w jednem ministerstwie ścierało się kilka prądów. Z tego względu w gospodarstwie

narodowem oraz w dziedzinie kulturalnej , popieranej przy pomocy pieniędzy rządowych, znalazło się wiele paralelizmu: banczki partyjne, partyjne organizacje gospodarcze, partyjne seminarja nauczycielskie i t.d. O sprawach państwa często decydowała mała partja. W ten sposób sejm pragnąc być parlamentarny, stawał się oligarchiczny. Taki stan rzeczy nie mógł dać krajowi pokoju ani dobrobytu. Partje rozbudziły pragnienie mas, lecz nie starały się go zaspokoić. Największą siłę uzyskało w sejmie skrzydło lewicowe. Groziła krajowi anarchja. Dopiero wypadki z 17 grudnia 1926 r. pozwoliły skierować ster państwa w kierunku narodowym. Sejm nie potrafił iść w tym kierunku i został na wiosnę 1927 r. rozwiązany. W 1928 r. zdecydowano się zmienić starą konstytucję. Sejm ustawodawczy mylił się, sądząc, że jest rozumniejszy od przyszłości Litwy. Mylił się też barykadując konstytucję kilku artykułami w ten sposób, że jej zmiana wydawała się nie do pomyślenia. Nietylko Litwa, lecz i wszyscy sąsiedzi Litwy, nie mówiąc o innych państwach , przeżyli kryzys swych konstytucyj i tak czy inaczej wyłamały ich barykady.

Podstawą państwa są dobre finanse i ekonomika. Narodowy rząd litewski starał się pracować w tym kierunku, układając corocznie realny budżet, wprowadzając w całym kraju jednolitą sieć banków drobnego kredytu, zrzeszając różne spółdzielnie, usuwając partyjny paralelizm i dążąc w ten sposób do narodowo-państwowej jedności. Kierowano się zasadą, że nie należy obciążać przyszłości długami. Rząd starał się uwolnić kraj od zadłużenia. Rząd prowadził też intensywnie parcelację wsi na osiedla pojedyńcze, roboty meljoracyjne i t.d. Pochłania to wiele środków materjalnych, lecz już w niedalekiej przyszłości przyniesie obfite owoce. Skarb Państwa tworzył i rozwijał wielkie organizacje o nawpółprywatnym charakterze jak "Lietukis", "Pienocentras" i "Maistas". Ten organizacyjny kierunek w przeciwieństwie do przestarzałych prądów liberalistycznych zmierza do jednolitości społeczeństwa.

W dziedzinie oświaty wprowadził rząd przymusowe nauczanie powszechne, rozrzeszając program nauki od 4 do 6 lat. Przeprowadzono też reformę szkół średnich i wybudowano wiele nowych lokali szkolnych. Uniwersytet doczekał budowy dwuch wielkich gmachów. Dążył też rząd do zapewnienia powszechnego bezpieczeństwa i ładu publicznego, lepszego zorganizowania armji, sprawiedliwości i t.d.

W Litwie oprócz Litwinów są jeszcze inne narodowości , zwane mniejszościami. Nieraz wypada słyszeć ich skargi na swą sytuację. Rząd starał się być dla mniejszości sprawiedliwy i zadawalniać ich słuszne żądania. Nigdzie bodaj mniejszości narodowe nie mają tylu praw co w Litwie. Litwini cieszyli by się gdyby posiadali w Polsce tyle, ile Polacy mają w Litwie.

Jeżeli chodzi o politykę zagraniczną, najważniejszym jej punktem pozostaje sprawa wileńska. Posiadając jurydyczne, historyczne i narodowe tytuły do Wileńszczyzny, Litwini nie mogą przecież jej się wyrzec i skłonić się przed gwałtem silniejszego sąsiada. Próbowano przecież niejednokrotnie się układać, lecz Polska nie przedłożyła żadnych poważnych propozycyj. Postępowanie Polaków z Litwinami wileńskimi, zwłaszcza w chwili obecnej, świadczy, że jest jeszcze bardzo daleko do jakichkolwiek rokowań. Chcąc by rokowania się zbliżyły trzeba atmosfery o wiele czystszej niż ta, jaką obecna polityka polska stworzyła. Jeżeli Polacy sądzą, że zmuszą Litwę do nawiązania z nimi normalnych stosunków uciskając Litwinów wileńskich , to się bardzo mylą.

Zawiły statut kłajpedzki, którego stworzenie zależało nietylko od Litwinów, utrudnia stosunki Litwy z Niemcami, z któremi zawsze pragnęli Litwini i pragną dobrych stosunków. Dwa doniosłe punkty: Wilno i Kłajpeda czyniły z Litwinów częstych klientów Genewy. Sprawy te doprowadziły Litwinów do Trybunału Haskiego. Wyroki w tych sprawach świadczą, że polityka litewska nie sprzeciwia się ani traktatom międzynarodowym, ani zobowiązaniom Litwy. Ze znanych powodów stosunki litewsko-niemieckie były naprężone. Po wykazaniu jednak obustronnej dobrej woli stosunki się poprawiły, gdy zaczęto się przygotowywać do wznowienia stosunków handlowych. Traktat został szczęśliwie doprowadzony do końca, podpisany i wszedł już w życie. Należy się spodziewać, że nadal stosunki Litwy z Niemcami będą się rozwijały pomyślnie, tak jak przystało dobrym sąsiadom.

Niemałe znaczenie polityczne ma również to, że Litwie, Łotwie i Estonji udało się stworzyć sojusz, obejmujący nietylko politykę zagraniczną, lecz również zbliżający i zachęcający w dziedzinie pracy kulturalnej. W ciągu ostatniego niepełnego 10-lecia Litwa przy pomocy traktatów utorowała drogę dla swego eksportu do całego szeregu państw . Szczególnie szczęśliwie rozwijał się handel z Anglją, Sowietami i Francją. Stosunki z temi trzema mocarstwami cały czas są dobre. Pozatem Litwa pomyślnie współpracuje w dziedzinie handlowej z Czechosłowacją, Danją, Belgją, Szwecją i innemi krajami.

Przywódcy partyj lewicowych, którzy się nie utrzymali przy sterze państwa, próbowali gwałtem ponownie go opanować. Gdy próba ta się nie udała, jedni z nich uciekli zagranicę, a tam szykowali się do zbrojnego powrotu na Litwę. Inni pozostali w Litwie i gdzie tylko mogli działali przeciwko nowo utworzonemu ładowi. Mimo, że opozycja taka nie znalazła uznania w społeczeństwie, jednak w dużym stopniu zakłócała pracę rządu.

Niepodobna przemilczeć też o bolesnym ciosie dla kierunku narodowego zadanym przez wysoko postawione i bliskie mu osoby. Kierując się złą wolą wprowadzili oni w błąd wiele ludzi, myślących narodowo, działając nielojalnie i wprost poniewierając prace rządu. To już nie błąd a grzech, wnoszący rozłam w jedność narodową. Jednak kierunek narodowy o tyle się wzmocnił, że wspomnieni odszczepieńcy nie zdołali zburzyć ustroju kraju.

Po ogłoszeniu przez III-cią międzynarodówkę frontu ludowego, zaczął się on również przejawiać w Litwie, a zwłaszcza w Suwalszczyźnie. Źli ludzie korzystając z ciężkiej sytuacji rolnika oraz komuniści zaczęli podjudzać włościan do stawiania rządowi postulatów niewykonalnych dla skarbu państwa. Część włościan dała się skusić temu frontowi , który udawał troskliwość o los rolników. Władze bezpieczeństwa musiały użyć w stosunku do burzycieli ładu publicznego ostrzejszych środków. Cała Litwa potępiła ruch frontu ludowego. Dziś resztki jego uprawiają bandytyzm.

Litwa, jako kraj drobnych rolników z bardzo małym przemysłem i kilkunastuprocentowem zaludnieniu miast, bez większych kapitałów prywatnych, nie może stanowić kraju wyzysku kapitalistycznego przeciwko któremu złośliwie wykrzykuje z podziemi międzynarodówka. Na Litwie operuje głównie kapitał państwowy, pomagając stworzyć nowe postępowsze życie gospodarcze. Walka z tym kapitałem jest walką z niepodległością Litwy, a jednocześnie jest popieraniem kapitału obcych krajów.

Po zebraniu się przedstawicielstwa narodowego okręt państwa litewskiego może śmiało płynąć pod sztandarem narodowym. Kierunek tej podróży jest znany : do bezpieczniejszego i jaśniejszego jutra Litwy. Przyszłość Litwy zależeć też będzie od warunków, jakie współcześni Litwini zdołają stworzyć. Muszą więc Litwini pracować tak, by przyszłe pokolenia były zdolniejsze . Takiemi myślami będzie się z pewnością

kierować/nowy sejm. Posłowie nowego sejmu nie są związani ani obietnicami partyjnemi, ani też nakazami klasowemi. Dla wszystkich obowiązująca jest jedna miara sprawiedliwości i uwzględnianie spraw ogólnopaństwowych. Nowy Sejm zajmie się przedewszystkiem podstawowemi ustawami państwa, które nie zostały jeszcze ostatecznie rozstrzygnięte. Posłowie niewątpliwie nie utracą kontaktu ze swymi wyborcami. Życzyć należy, by w obliczu różnych niebezpieczeństw sejm był jednolitą i pracowitą rodziną. /C-3/.P.

K r o n i k a .

5/. DOKOŁA OTWARCIA NOWEGO SEJMU. "L.Aidas" z 2.IX. 1936 r.: Dnia 1 września rozpoczęła się I secja. Uroczyste posiedzenie otworzył Prezydent Państwa Antoni Smetona. Na tymczasowego przewodniczącego prezydjum powołano inż.Szakenisa. Na uroczyste otwarcie Sejmu przybyło wiele publiczności, wśród której obficie był reprezentowany korpus dyplomatyczny, przedstawiciele armji, sfer urzędniczych i prasy. Na posiedzenie przybyli członkowie Gabinetu Ministrów z premjerem Tubelisem na czele. Posiedzenie otworzył premjer Tubelis, poczem posłowie złożyli przysięgę. Po przerwie na uroczyste otwarcie Sejmu przybył Prezydent Państwa Antoni Smetona, który wygłosił inauguracyjne przemówienie, na które posłowie odpowiedzieli hymnem państwowym. Następnie Prezydent Państwa opuścił salę obrad.

Premjer Tubelis zaprosił do stołu prezydjum inż. K. Szakenisa, P.Barkauskasa i dr.S.Janawiczusa. Przewodniczący inż.K.Szakenis wygłosił przemówienie, w którem wyraził wdzięczność za okazane zaufanie, podkreślił powagę chwili bieżącej oraz odpowiedzialność jaką ponoszą posłowie.

Następnie przewodniczący nawiązał do przemówienia Prezydenta Państwa, który w podniosłych słowach podkreślił celowość i zadanie nowego sejmu.

Po zakończeniu przemówienia przewodniczący zamknął posiedzenie. Na uroczyste otwarcie Przedstawicielstwa Narodowego przysłano wiele życzeń i gratulacyj. /C-3/.P.

6/. ZADANIA NOWEGO SEJMU W UJĘCIU "XX AMŽIUS". "XX Amžius" z 1.IX pisząc o nowym sejmie wyraża życzenie, by ustawy sejmowe dążyły do powszechnego dobra i wzmocnienia narodu, rozsiewały miłość i solidarność, obejmowały nietylko sprawy gospodarcze, lecz również moralne, duchowe i religijne i sprawiły by Litwa stała się państwem praworządnem. /C-3/.

7/. STANOWISKO DORADCY EKONOMICZNEGO PRZY M-STWIE SPRAW ZAGR. Przy M-stwi Spraw Zagranicznych zostało utworzone stanowisko doradcy ekonomicznego.

## VIII. Z ŻYCIA LITWINÓW I PRASY LITEWSKIEJ W WILNIE.

K r o n i k a .

8/. KONFISKATA "VILN.RYTOJUS". "Viln.Ryt." z 4.IX. 1936 r.: 31 sierpnia z rozporządzenia starosty grodzkiego został skonfiskowany "Viln.Rytojus" Nr.69 za artykuł wstępny p.t. "Rodzice nie zapominajcie o swych obowiązkach" i korespondencję z Milun gm.opeskiej pow. brasł. /H-4/5/.

9/. "VILN.RYT" O ZAWIESZENIU ODDZIAŁÓW T-STWA ŚW. KAZIMIERZA. "Viln.Ryt." z 4.IX.1936 r. : Starosta Dworek zakomunikował, że 29 sierpnia zawiesił oddziały T-stwa św. Kazimierza w Śrubach, Kirkuciach, Sołomiance, Dubiszkach, Bernatach, Jodziszkach, Dworekściach gm.mielegiańskiej pow.święc. /H-4/12/.

---oOo----